

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-4-68-121>

УДК 338.242.4

Ярема Я.Р., Кравцова О.В., Назар Н.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Анотація. У статті досліджено податкове навантаження як узагальнюючий параметр, що суттєво впливає на соціально-економічний розвиток як держави в цілому, так окремих її регіонів. Оцінено рівень податкового навантаження у Львівській області. На підставі проведеного дослідження, виявлено проблеми оптимізації податкового навантаження у середньостроковій перспективі. В зв'язку з недостатністю досліджень податкового навантаження на мезорівні, доведено необхідність визначення його оптимального рівня, за якого платники податків, зможуть без значних втрат виконувати податкові зобов'язання. З метою об'єктивного визначення податкового тягаря на регіональному рівні проаналізовано роль регіону в наповненні бюджетів всіх рівнів держави.

Ключові слова: податкове навантаження, рівень податкового навантаження, податкове планування, податкові надходження, оптимальний рівень податкового навантаження.

Yarema Yaroslav, Kravtsova Olha, Nazar Nataliia

Lviv Ivan Franko National University

FEATURES OF TAX LOADING AND ITS INFLUENCE ON SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION

Summary. The paper examines the tax burden as a generalizing parameter that significantly influences socio-economic development both in the state as a whole, and in its individual regions. Estimated tax burden in the Lviv region. On the basis of the research, the problems of optimizing the tax burden in the medium term were identified. In connection with the insufficient research on the tax burden on mesorovnym, it is proved necessary to determine its optimal level, which taxpayers will be able to carry out tax liabilities without significant losses. In order to objectively determine the tax burden at the regional level, the role of the region in filling the budgets of all levels of the state is analyzed. The effectiveness of the taxation system depends on the optimal tax burden on business entities. By regulating the level of tax burden, the state can both stimulate and restrain the development of individual regions. The assessment of the tax burden is a tool for studying the impact of taxes on the financial and economic activities of business entities and accordingly it affects the fullness of state and local budgets. The absence of an effective tax policy in Ukraine negatively affects the development of the national economy, leads to an increase in the share of the shadow economy, corruption and distrust by the population. In order to determine the level of tax burden, the method of relation of tax revenues over a certain period to the gross regional product is used. The article shows that the optimal level of tax burden depends on the economic conditions of the development of a certain region, the components of the system of public administration, as well as on the efficiency of the use of tax revenues in the redistribution of the state budget to meet the socio-economic needs of the region.

Keywords: tax burden, level of tax burden, tax planning, tax revenues, optimal level of tax burden.

Постановка проблеми. На сучасному етапі в нашій країні існує загроза економічній безпеці, тому проблеми у податковій сфері потребують нагального вирішення. В Україні економічний розвиток регіонів у значній мірі відрізняється міжрегіональними диспропорціями. Вони зумовлені різноманітними причинами, серед них нерівномірність розподілу податкового навантаження між різними областями та неспроможність місцевих органів виконувати покладені на них функції. В такому випадку актуальним стає питання про необхідність підвищення фінансової автономії окремих територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам податкового навантаження присвячені праці українських вчених: В. Андрущенко, А. Бойка, О. Десятнюк, Т. Єфименко, О. Жукевич, Ю. Іванова, Т. Кошук, І. Майбурова, Т. Маршалка, В. Мельника, А. Семенов, А. Соколовської, Л. Ткачик, О. Червінської. Однак подальшого дослідження потребують питання щодо визначення впливу податкового навантаження на реалізацію соціально-економічних інтересів регіонів,

розрахунку оптимальної величини податків та їх справедливого розподілу між платниками.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий внесок наукових праць зазначених дослідників, певне коло питань концептуального та методологічного характеру залишається недостатньо дослідженим, зокрема не сформовано комплексу заходів для оптимізації податкового навантаження у середньостроковій перспективі в сучасних умовах і недостатньо уваги приділяється визначенню показника на мезорівні – рівні окремих територій.

Мета роботи полягає у дослідженні впливу рівня податкового навантаження для подальшого визначення його оптимального значення як на рівні держави так і на рівні регіону.

Виклад основного матеріалу. Податкове навантаження виступає важливим показником, що показує ступінь централізації створеного валового внутрішнього продукту у бюджетній системі країни та його перерозподіл через цю систему за допомогою надання суспільних благ, прямої й опосередкованої фінансової допомоги суб'єктам

господарювання. Як показник податкове навантаження характеризує вплив обов'язкових платежів на прибуток підприємства, витрати на оплату праці та інше.

Можна виділити два підходи до розуміння податкового навантаження:

1) податкове навантаження як кількісна характеристика. Прихильники цього підходу розглядають податкове навантаження як відносний показник, що характеризує частку податків і зборів, які платник податків зобов'язаний сплатити у бюджет;

2) податкове навантаження як якісна характеристика. Прихильники даного підходу оцінюють вплив оподаткування в цілому на економіку, а також на її галузі й окремі економічні суб'єкти [1, с. 23].

Рівень податкового навантаження має значний стимулюючий вплив на суб'єкти господарювання, адже від кількості податків та їх ставок, наявності податкових пільг залежать структурні перетворення в економіці регіону та його подальший соціально-економічний розвиток.

В Україні середній рівень оподаткування складається за умов, коли багато платників ухиляються від сплати податків, в економіці ще функціонують збиткові підприємства, частина суб'єктів господарювання має заборгованість зі сплати податків, а обсяг пільг з оподаткування порівнянний із сумою податкових надходжень до бюджету [2].

До системи оціночних критеріїв ефективності податкової системи країни відносять рівень податкового навантаження. Однак, на сьогодні, практично відсутні дослідження рівня податкового навантаження на мезорівні. Григоренко В.О. пропонує проводити оцінку рівня податкового навантаження регіону за наступною формулою:

$$ПНР = \frac{ППр}{ВРП} \quad (1)$$

де $ППр$ – обсяг податкових надходжень до Зведеного бюджету відповідного регіону;

$ВРП$ – валовий регіональний продукт відповідного регіону.

Разом з тим, він зазначає, що між значеннями податкового навантаження та валового регіонального продукту існує обернена залежність: при зростанні впливу першого показника на економіку темп росту другого повинен уповільнитись [3, с. 121].

Проведемо аналіз рівня податкового навантаження Львівської області за поданою вище формулою (табл. 1).

З даних, наведених у таблиці, видно, що валовий регіональний продукт Львівської області за проаналізований період зріс на 84075 млн грн з 63329 млн грн у 2013 р. до 147404 млн грн у 2017 р.

Разом з тим, рівень податкового навантаження протягом 2013-2017 рр. був нестабільним і з кожним роком поступово збільшувався. На рис. 1 показано, що рівень податкового навантаження у 2017 р. порівняно з 2013 р. збільшився на 1,69%. Протягом останніх двох періодів значення показника податкового навантаження значно зросло і становило 7,54% та 7,92% у 2016 р. та 2017 р. відповідно.

Як бачимо з рис.1, у нашому випадку, зміна податкового навантаження не призводить до дзеркальної зміни темпів росту валового регіонального продукту.

З рис. 2 видно, що у 2015 році значно змінилась структура наповнення зведеного бюджету області. Відносно 2014 року обсяг надходжень податків з доходів фізичних осіб скоротився на 4,8%, натомість обсяги місцевих податків та збо-

Таблиця 1

Частка податкових надходжень Зведеного бюджету Львівської області у валовому регіональному продукті

Показник	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Податкові надходження до Зведеного бюджету Львівської області, млн грн	3946,2	4222,8	5334,6	8662,3	11667,1
Валовий регіональний продукт, млн грн	63329	72923	94690	114842	147404
Рівень податкового навантаження, %	6,23	5,79	5,63	7,54	7,92

Джерело: розроблено авторами за даними [4; 5; 6]

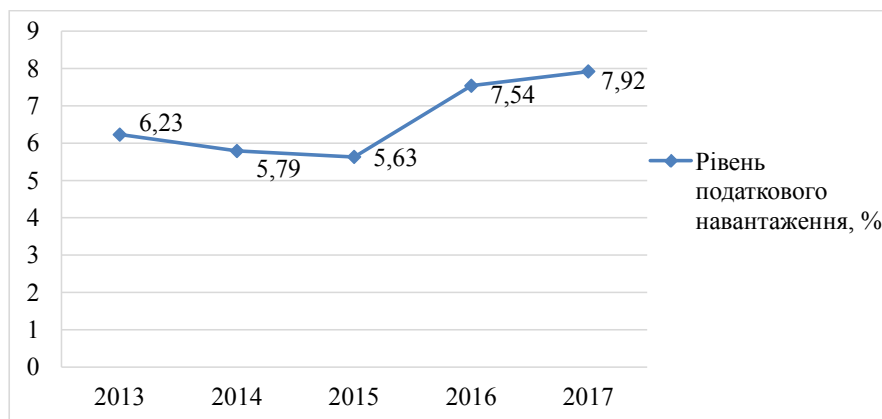

Рис. 1. Динаміка податкового навантаження у Львівській області за 2013-2017 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [6]

Рис. 2. Основні податкові надходження до Зведеного бюджету Львівської області, млн грн

Джерело: розроблено авторами за даними [6]

рів зросли у 2,5 рази. Суттєво зменшились обсяги платежів за спеціальне використання природних ресурсів – у 5,9 рази. У 2016 р. порівняно з 2015 р. обсяг надходжень податків з доходів фізичних осіб збільшився на 52,3%, податку на прибуток підприємств – на 63,3%, місцевих податків та зборів – на 60,0%. У 2017р відносно 2016 р обсяг надходжень податків з доходів фізичних осіб збільшився на 43,7%, місцевих податків та зборів – на 32,9%, проте обсяг податку на прибуток підприємств знизився на 7,9%. Як бачимо, в 2015-2017 рр. основу податкового навантаження Львівської області становлять місцеві податки і збори та ПДФО.

Надмірний рівень податкового навантаження є негативним як для окремої території, так і для господарюючих суб'єктів, які на ній розміщені. В тому випадку, коли даний показник має низьке значення – це негативно впливає на забезпеченість державою необхідними суспільними благами, оскільки їй недостатньо фінансових ресурсів. Для вирішення даної проблеми необхідно визначити оптимальний рівень податкового навантаження, при якому платники податків, зможуть відносно безболісно платити встановлені державою податкові платежі. В свою чергу, це сприятиме зростанню доходів як держави в загальному, так і окремої території, створить умови для ефективного задоволення інтересів, як державних, так і особистих у сфері податкових відносин.

Ефективно організована система податкового планування сприяє оптимізації податкових платежів. Завдяки ефективній діяльності та оптимізації цієї системи зменшуються фінансові витрати і змінюється фінансовий стан підприємств загалом. Плануючи податкові результати своєї діяльності, потрібно на майбутнє розраховувати суми передбачуваних податків для визначення можливості їх зменшення або збільшення доходів законними методами, що не порушують етики бізнесу.

Для оптимізації податкового навантаження на державному рівні необхідним є:

– через поступове зниження податкових ставок та розширення баз їх оподаткування спри-

яти зменшенню податкового навантаження на суб'єкти оподаткування;

– забезпечити диференційоване оподаткування стосовно доходів юридичних і фізичних осіб;

– покращити систему податкового адміністрування податків і зборів, забезпечити її максимальну прозорість;

– запобігати ухиленню платниками сплати податків через удосконалення системи податкового контролю.

Для покращення соціально-економічного розвитку регіону, необхідно оптимізувати рівень податкового навантаження, а також збільшити частку доходів місцевих бюджетів з метою нарощування фіскальної автономії територій.

Висновки і пропозиції. Отже, податкове навантаження – це узагальнюючий показник, який характеризує величину податкових вилучень на всіх рівнях. Для визначення оптимального рівня податкового навантаження необхідно опиратися на економічні умови розвитку певного регіону, на складові системи державного управління, а також на ефективність використання податкових надходжень при перерозподілі державного бюджету для задоволення соціально-економічних потреб суспільства. Як бачимо, на прикладі Львівської області, основою для розрахунку податкового навантаження виступають податок на доходи фізичних осіб, місцеві податки та збори, платежі за спеціальне використання природних ресурсів та податок на прибуток підприємств та організацій. Тому місцеві бюджети Львівської області слід було б формувати на ширшій дохідній базі, включаючи у неї як власні, так і закріплені державні доходи. Оцінка рівня податкового навантаження показує, що оподаткування має помірний характер, однак слід зазначити, що обчислення даного показника за методом відношення податкових надходжень за певний період до валового регіонального продукту не відображає реальної ситуації, а тому не може бути основою при визначенні шляхів удосконалення системи оподаткування у контексті економічного зростання.

Список літератури:

1. Соколовська А.М. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки. *Економіка України*. Київ, 2006. № 7. С. 4–12.
2. Малишкін О. Облік і аудит податків і України: теорія, методологія, практика. ЦУЛ. Київ, 2013. 373 с.
3. Григоренко В.О. Вплив податкового навантаження на фінансовий потенціал території. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2013. № 1. С. 120–124.
4. Головне управління статистики у Львівській області. URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/01/theme_01.php?code=01
5. Головне управління статистики у Львівській області. URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/express/2019/v0803_62.pdf
6. Фінанси Львівської області / Головне управління статистики у Львівській області. 2018. С. 15. URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2018/ZB1420180201.pdf> (дата звернення: 03.04.2019).

References:

1. Sokolovskaya A.M. Theoretical principles of determining the tax burden and the level of taxation of the economy. *Economy of Ukraine*. Kyiv, 2006. No. 7, pp. 4–12.
2. Malyshkin O. Accounting and Audit of Taxes and Ukraine: Theory, Methodology, Practice. ZUL. Kyiv, 2013. P. 373.
3. Grigorenko V.O. Influence of tax burden on the financial potential of the territory. *All-Ukrainian Scientific and Production Magazine "Innovative Economy"*. 2013. No 1. Pp. 120–124.
4. Main Department of Statistics in Lviv Oblast. URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/01/theme_01.php?code=01
5. The Main Department of Statistics in Lviv Oblast. URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/express/2019/v0803_62.pdf
6. Finances of Lviv Oblast / Main Department of Statistics in Lviv Oblast. 2018. P. 15. URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2018/ZB1420180201.pdf>